

DOI 10.34132/pard2024.25.04

Отримано: 5 квітня 2024

Змінено: 12 травня 2024

Прийнято: 9 червня 2024

Опубліковано:

25 вересня 2024

Received: 5 April 2024

Revised: 12 May 2024

Accepted: 9 June 2024

Published:

25 September 2024

Iryna Zghara

LEGAL ENSURING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

The article defines the main normative legal acts to ensure the transformation of the government agrarian policy of Ukraine after the signing of the Association Agreement between Ukraine and the European Union, which will allow further legislative changes to be made in the construction of the government mechanism for the sustainable development of the agricultural sector of Ukraine in the conditions of European integration. The purpose of the article is to research the regulatory and legal support of the agricultural sector of Ukraine in order to justify further changes in the government sectoral policy of Ukraine in the conditions of European integration. A number of basic legal acts regarding the development of government agrarian policy and various mechanisms of government regulation of individual sectors of the agrarian complex were analyzed, the main of which are: Concept of the development of rural areas for the period until 2025, Concept of the development of farms and agricultural cooperation for the period of 2018-2020, Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the Functioning of the Government Agrarian Register», Law of Ukraine «On State Assistance to Business Entities», Government Regional Development Strategy for 2021-2027, Draft Concept of Rural Development until 2030, UN Transitional Framework Program 2022- 2023, resolution «On Amendments to the Procedure for the Use

of Funds Provided in the Government Budget for Providing Support to Farms and Other Producers of Agricultural Products». The principles of government support for agriculture in Ukraine, the key goals of the development of rural areas and agricultural activity, the key vectors of sustainable development of the agricultural sector of Ukraine on the way to European integration have been determined. Based on the analysis of the regulatory framework, conclusions were made regarding the long-term prospects of the agrarian policy of Ukraine.

Key words: sustainable development, legal acts, agricultural sector, agricultural activity, European integration, state agrarian policy, rural areas.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Цілі сталого розвитку України до 2030 року виступають важливими орієнтирами для розроблення різноманітних проєктів, включаючи прогностичні та програмні документи, а також нормативно-правові акти. Головною метою цих проєктів є забезпечення гармонії між економічним, соціальним та екологічним вимірами сталого розвитку країни. Формування та вдосконалення нормативно-правового поля розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції є важливим аспектом для забезпечення ефективного функціонування галузі. Це передбачає не лише наявність цілей, систематизацію завдань та відповідність принципам сталого розвитку, а також пріоритетів у законотворчості щодо забезпечення гармонізації національного законодавства з вимогами та стандартами Європейського Союзу у цієї сфері. Необхідність визначення основних напрямів державного управління у реалізації цілей сталого розвитку агропромислового сектору України в умовах євроінтеграції обумовлена пріоритетом держави у відновленні економіки та подолання наслідків війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто зазначити, що сучасні науковці Андрюшина К., Гадзало Я., Жовнірчик Я., Лузан Ю., Мончак Ф., Чечель А. дуже ретельно вивчають напрями сталого розвитку аграрного сектору України та приділяють увагу земельній реформі та окремим організаційним, економічним, інституційним

механізмам регулювання даної галузі. Окремі науковці з державного управління Мірко Н., Орлова, Н., Сіденко Ю. визначають стратегічні цілі та завдання аграрної політики країни та визначають фокус євроінтеграційної політики у подальших змінах державного регулювання аграрного сектору України. Доречним залишаються дослідження нормативно-правових механізмів сталого розвитку аграрного сектору за умов євроінтеграції України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідити нормативно-правове забезпечення аграрного сектору України та визначити ключові вектори його сталого розвитку для обґрунтування подальших змін у державній секторальній політиці України в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначальним фактором актуалізації досліджень правового регулювання аграрної сфери є досягнення Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, які були визначені в Указі Президента України від 30 вересня 2019 року №722/2019, що є орієнтирами для розроблення проєктів прогнозних і програмних документів, проєктів нормативно-правових актів [6].

Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 року №1877-IV визначив основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення. Розвиток сільських територій та сільськогосподарської діяльності в Україні стало пріоритетом державної аграрної політики країни [7].

Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» від 2020 р. закріпив фундаментальні принципи державної підтримки сільського господарства в Україні та визначається такими фундаментальними принципами, як прозорість, публічність, прогнозованість, послідовність, справедливість та ефективність, цільове спрямування державної підтримки (рис.1).

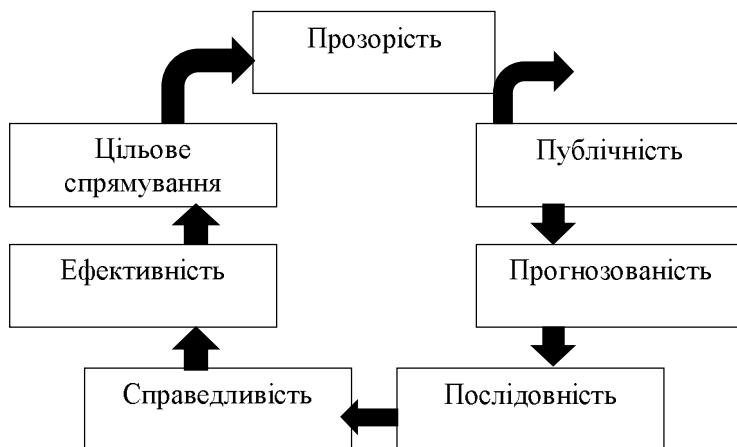

Рис. 1. Принципи державної підтримки сільського господарства в Україні.

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Прозорість та публічність забезпечуються шляхом формування, ведення та надання відкритого доступу до державних реєстрів. Прогнозованість та послідовність забезпечуються через стабільну законодавчу та нормативно-правову базу для стимулювання розвитку агропромислового комплексу.

Справедливість забезпечується шляхом пропорційного розподілу державної підтримки та обмеження максимального розміру підтримки на одного виробника сільськогосподарської продукції [1].

Ефективність державної підтримки господарства забезпечується створенням сприятливих умов для здійснення сільськогосподарської діяльності та підвищення якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції з метою мінімізації ризиків та гарантування продовольчої безпеки.

Цільове спрямування державної підтримки здійснюється через пріоритетне надання підтримки малим фермерським господарствам, зокрема, сімейним фермерським господарствам з обмеженою земельною площею та обсягом доходу [2; 3].

Даним законом, а також у відповідності до Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» та постанови Кабінету Міністрів України від 02.06.2021 № 573 «Про функціонування Державного аграрного реєстру», був створений Державний аграрний реєстр (ДАР). Його функціонування фінансується з коштів державного бюджету з метою системного об'єднання даних про виробників сільськогосподарської продукції, їхніх майнових, земельних, екологічних, трудових, фінансово-кредитних та інших прав та характеристик. Виробники сільськогосподарської продукції мають можливість добровільно внести достовірні відомості про себе у ДАР та оновлювати актуальну інформацію в порядку електронної взаємодії реєстру з іншими державними реєстрами та кадастрами [9].

Згаданий реєстр є автоматизованою електронною системою, створеною Міністерством аграрної політики та продовольства України з метою ефективного та прозорого залучення та розподілу усіх видів підтримки для українських аграріїв, як за кошти державного бюджету, так і у вигляді пільгових кредитів, міжнародних грантів або технічної допомоги.

Він використовується для електронної взаємодії між фізичними та юридичними особами, державними органами, органами місцевого самоврядування, центрами надання адміністративних послуг з метою реалізації державної аграрної політики, зокрема у частині надання державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції. ДАР є державною власністю, входить до складу Національного архівного фонду і підлягає довічному зберіганню.

На сьогодні ДАР вже інтегрований з Єдиним державним реєстром юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, Державним земельним кадастром, Державним реєстром речових прав, а також з Єдиним державним реєстром тварин. Кожен раз, коли користувач увійде в Кабінет, інформація з реєстрів автоматично оновлюється. Впровадження даної автоматизованої системи відбувається за підтримки Європейського Союзу та Світового банку [4].

Станом на початок 2023 року на електронному порталі ДАР було оприлюднено понад 95 000 аграріїв. Зазначено, що найбільша частка – 73% зареєстрованих осіб є селянами-одноосібниками, у той час як 27% складають фізичні особи-підприємці та юридичні особи. Також, майже 32 тис. агровиробників, які обробляють від 1 до 120 гектарів землі або утримують від 3 до 100 корів, отримали завдяки функціонуванню ДАР допомогу в рамках програми підтримки малих агровиробників, що фінансувалася за рахунок коштів Європейського Союзу та державного бюджету. Загальна сума до виплати за цією програмою становила 1,645 млрд. грн.: 1,316 млрд. грн. було виділено на «субсидію на одиницю оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення», а 329 млн. грн. - на «дотацію на утримання ВРХ (корів) усіх напрямів продуктивності». Крім того, за допомогою платформи ДАР було розподілено 31 000 рукавів для тимчасового зберігання зерна в рамках програми міжнародної гуманітарної допомоги, яку реалізує Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

Проте, слід зазначити, що законодавство, яке регулює надання державної підтримки в аграрній сфері, потребує удосконалення з урахуванням євроінтеграційних тенденцій. Це важливо з метою забезпечення доступу громадськості до повної та прозорої інформації про державну підтримку сільськогосподарським виробникам. Такий підхід сприятиме максимально ефективному використанню державних ресурсів, включаючи міжнародну грантову та фінансову допомогу. Забезпечення прозорості та публічності при наданні інформації про використання державних ресурсів, зокрема, у сфері державної підтримки сільськогосподарського сектору, є ключовим аспектом адаптації до міжнародного законодавства Європейського Союзу [5].

Відповідно до Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», державна допомога суб'єктам господарювання включає в себе будь-яку форму підтримки, яка надається за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів і може призводити до спотворення економічної конкуренції, створюючи переваги для виробництва певних товарів або видів господарської діяльності.

Така допомога підлягає моніторингу та контролю, інформація про неї фіксується у реєстрі державної допомоги суб'єктам господарювання, який веде Антимонопольний комітет України на основі результатів моніторингу та інших наданих даних [10]. Проте, слід зауважити, що згідно з частиною 2 статті 3 даного Закону, його дія не поширюється на підтримку в сфері сільськогосподарського виробництва та рибальства. Це означає, що державна підтримка для вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції наразі регулюється іншими нормативно-правовими актами і не підлягає моніторингу та контролю згідно з законодавством про державну допомогу суб'єктам господарювання. Таке виключення даного сектору зі сфери правового регулювання державної підтримки суб'єктам господарювання зумовлене відсутністю застосування правил Спільної сільськогосподарської політики Європейського Союзу в Україні до моменту її приєднання до ЄС.

Головні пріоритети розвитку сільських територій та механізм підготовки аграрного та сільського сектору України до функціонування в умовах зони вільної торгівлі з ЄС окреслено в Концепції розвитку сільських територій, що затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р., яка розрахована у реалізації завдань до 2025 року [11].

Впровадження даної Концепції реалізується шляхом міжсекторного підходу, реформування системи управління, удосконалення державної аграрної політики, зміни інституційного середовища, оптимізації організаційно-економічного механізму, поліпшення фінансового та інформаційного забезпечення, а також забезпечення державної підтримки розвитку сільських територій. Згаданий підхід забезпечується виконанням заходів за чотирма ключовими напрямками (рис.2).

Рис.2. Ключові цілі розвитку сільських територій та сільськогосподарської діяльності.

Джерело: сформовано автором на основі [11]

План заходів Концепції розвитку сільських територій на період до 2025р., затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 19 липня 2017 р. № 489-р, розглядає сільський розвиток через: диверсифікацію економічної діяльності; збільшення рівня реальних доходів на селі; досягнення соціальних стандартів і покращення умов проживання сільського населення; охорону навколишнього природного середовища; збереження сільського населення; створення умов для розширення можливостей територіальних громад для розв'язання існуючих в них проблем; приведення законодавства у сфері сільського розвитку відповідно до стандартів ЄС [12]. У Законі України «Про сільськогосподарський перепис» розширено перелік категорій виробників сільськогосподарської продукції, до яких належать юридичні особи усіх організаційно-правових форм господарювання та їх відокремлені підрозділи, а також фізичні особи (включаючи фізичних осіб - підприємців та домогосподарства), які здійснюють сільськогосподарську діяльність, що відповідає класифікації видів економічної діяльності, і мають у володінні, користуванні або розпорядженні землю сільськогосподарського призначення чи сільськогосподарськими тваринами [13]. Вказаний Закон України встановлює юридичні, організаційні та економічні засади підготовки й проведення сільськогосподарського перепису, а також визначає порядок оброблення, узагальнення, розповсюдження та використання

його результатів. Крім того, він регулює взаємовідносини між суб'єктами сільськогосподарського перепису, встановлює їх права, обов'язки та відповідальність, а також забезпечує державні гарантії стосовно захисту конфіденційної інформації, що надходить у ході проведення сільськогосподарського перепису.

На сьогодні діє низка концептуальних нормативно-правових актів, що стосуються розвитку та оптимізації агропромислової політики України і є чинними. Пріоритети розвитку сільського господарства України були наведені ще у положеннях Середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 р., затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 вересня 2020 р. № 1133-р. [14]. Даний документ передбачав наступні заходи: проведення земельної реформи, що включає запуск ринку землі за моделлю, яка буде прийнятна для громадян; оптимізацію правового регулювання у сфері здійснення державного контролю за використанням та охороною земель; формування та упорядкування баз даних Державного земельного кадастру; удосконалення механізмів стимулювання розвитку агропромислового комплексу шляхом розроблення та запровадження нових інструментів державної підтримки сільськогосподарського виробника. Ці механізми повинні були спрямовати управлінський процес на забезпечення продовольчої безпеки, прогнозованості та стабільності товарних ринків через підвищення конкурентоспроможності малих і середніх сільськогосподарських виробників, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю та диверсифікацію бізнес-можливостей в агропромисловому секторі.

Так, прийнята Урядом Концепція розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації на період 2018-2020 років була спрямована на: створення необхідних організаційних, правових і фінансових умов для розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації; покращення матеріально-фінансового становища сільського населення; розширення можливостей для отримання державної фінансової підтримки на програмних засадах; створення прозорих механізмів набуття у власність земельних ділянок і прав на них тощо [15].

Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695, визначає генеральний вектор сталого розвитку регіонів та розроблена відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. №722. У даному документі впроваджено нові підходи до державної регіональної політики на наступний плановий період, зокрема:

- перехід до територіально спрямованої політики розвитку на основі стимулювання використання власного потенціалу територій. Це передбачає активну підтримку розвитку територій на основі їхніх унікальних можливостей та ресурсів;

- надання підтримки окремим територіям, які мають особливі проблеми соціально-економічного розвитку. Це включає в себе здійснення цілеспрямованих заходів для покращення економічної ситуації та соціального становища на цих територіях.

- звернення уваги до екологічних умов та потреби охорони навколишнього природного середовища на територіях. Це включає в себе розробку та впровадження екологічно спрямованих програм та проєктів, спрямованих на збереження та відновлення природних ресурсів та довкілля тощо [16].

У березні 2024 року Уряд розширив напрями підтримки для фермерських господарств, прийнявши постанову «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції» від 15 березня 2024 р. № 300. Новий документ розширює можливості державної підтримки аграріїв, зареєстрованих у ДАР, визначені Порядком, що був затверджений у 2022 році постановою № 918, та збільшуються суми виплат [17]. Зокрема, бюджетні кошти надаватимуться за такими напрямками та у такому розмірі:

- бюджетна субсидія на 1 га аграріям, які обробляють до 120 га земель сільськогосподарського призначення. Розмір збільшено з 3,1 тис. грн. до 4 тис. грн. на 1 га;

- окрема бюджетна субсидія на 1 га для аграріїв з деокупованих територій та тих територій, на яких завершені бойові дії. Розмір підтримки – 8 тис. грн. на 1 га;

- спеціальна бюджетна дотація для утримання великої рогатої худоби (корів) усіх напрямів продуктивності. Фермери, що утримують від 3 до 100 корів, зможуть отримати 7 тис. грн. на одну голову;

- спеціальна бюджетна дотація для утримання маточного поголів'я кіз та/або овець. Розмір підтримки – 2 тис. грн. на одну голову для тих, хто утримує від 5 до 500 голів кіз та овець.

Треба зазначити, що збалансований розвиток сільських територій передбачає також рівноцінний тривекторний напрям узгоджених дій місцевих, регіональних та загальнодержавних органів влади. Цей напрям охоплює соціальний, природний і економічний аспекти, що забезпечуються відповідними ресурсами та скоординовані у часі.

Завдяки законодавчим ініціативам, впровадженям впровадженям впровадженям минулих років, були створені умови для добровільної трансформації особистих селянських господарств у суб'єктів підприємницької діяльності. Поступово такі господарства перетворюються у сімейні фермерські господарства без набуття статусу юридичної особи. За даними Міністерства юстиції України та інформації від ДП «Національні інформаційні системи» станом на 13.12.2023 внесено до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань 1215 сімейних фермерських господарств без набуття статусу юридичної особи. Одночасно, близько 4 млн. особистих селянських господарств також є учасниками аграрного ринку, проте вони не є суб'єктами підприємницької діяльності і реалізують надлишки виробленої (вирощеної, переробленої) продукції поза межами організованого аграрного ринку. Вони є потенційними сімейними фермерськими господарствами. Спільно фермерські та особисті селянські господарства виробляють більше 44% валової продукції сільського господарства [20].

Проект Концепції сільського розвитку до 2030 р. передбачає національні пріоритети на довгостроковий період, включаючи стандарти екології та стійкість до змін клімату, а також важливість сільського господарства для розвитку сільських територій: гармонізація української політики в секторі сільського господарства та розвитку сільських територій з новою спільною аграрною політикою ЄС; інституційне зміцнення та розбудова спроможності для розроблення необхідних систем; прискорення процесу узгодження правових актів у секторі сільського господарства та санітарного і фітосанітарного контролю зі стандартами ЄС; запровадження системи обліку даних сільськогосподарських підприємств за принципом Farm Sustainability Data Network (FSDN), яка дозволить сільським господарствам ефективніше використовувати ресурси та вдосконалювати свою діяльність.

Стратегічним завданням сучасної державної аграрної політики України є перетворення аграрного сектору на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому та зовнішньому ринках сектор економіки держави. Цілі сталого розвитку України 2030 року відображали поступовий рух України до реалізації стратегії сталого розвитку. З початком воєнних дій в Україні була прийнята перехідна рамкова програма (ПРП) 2022-2023 рр., яка стала стратегічним документом Організації Об'єднаних Націй (ООН) в Україні, розробленим на підтримку реагування уряду України на економічні та соціальні наслідки, викликані вторгненням Росії та війною проти України. В основу ПРП покладено керівні принципи Глобального порядку денного на період до 2030 року, який узгоджується з Національним планом відновлення України. Заходи, передбачені ПРП, відображають тісну міжгалузеву співпрацю та партнерські відносини між ООН і міністерствами та іншими державними органами. ПРП було розроблено Представництвом ООН в Україні у тісній співпраці з урядовими партнерами та ключовими міжнародними партнерами у сфері розвитку. ПРП служить містком між попередньою Рамковою програмою партнерства між Україною та ООН (2018-2022 рр.) та новою Рамковою програмою співробітництва ООН у сфері сталого розвитку (2024-2027 рр.).

Поліпшення системи державного регулювання, ефективне поєднання загальнодержавної та регіональної політик в аграрному секторі, покращення позицій України на міжнародному та європейському рівні включають наступні ключові вектори розвитку аграрного сектору України (рис.3).

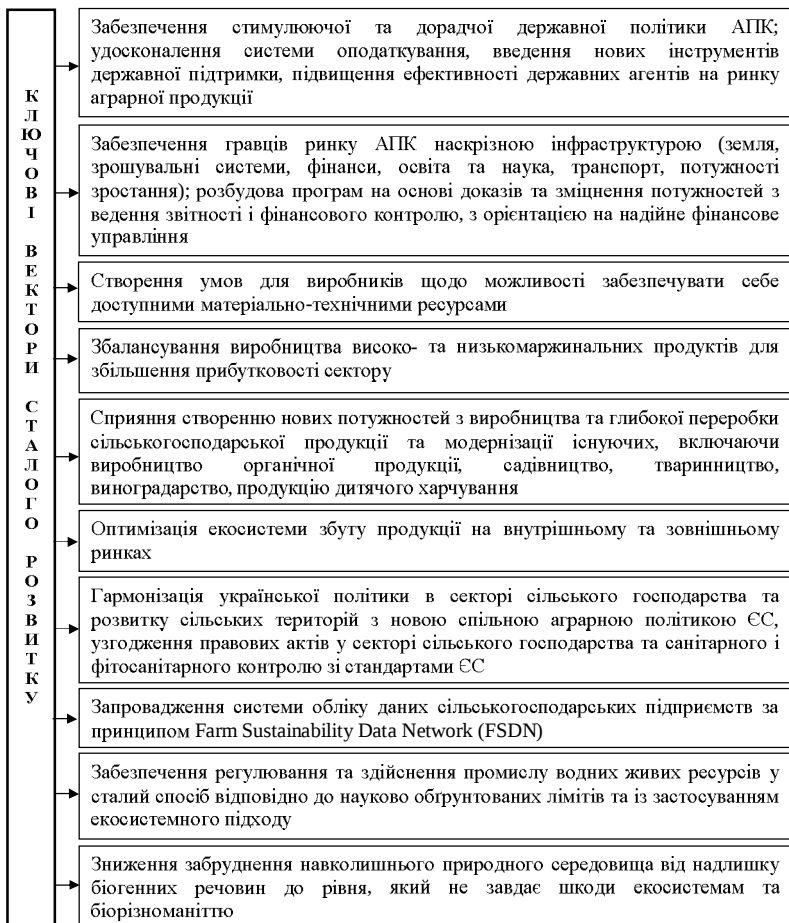

Рис. 3. Ключові вектори сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції.

Джерело: сформовано автором на основі [11, 18, 19]

У подальшому завданнями для держави у розвитку аграрної політики залишаються ряд ключових питань, рішення яких знизить ризики для аграрного сектору та підвищить економічні показники виробництва та профільних підприємств: сприяння аграріям з боку держави; запровадження грантових та донорських програм за сприяння міжнародних партнерів для відновлення тваринництва; збільшення термінів дії зернової ініціативи, контроль за її виконанням; питання імпорту мінеральних добрив [21].

Висновки. Аналіз нормативно-правового забезпечення державної аграрної політики України дозволила виокремити основні завдання розвитку аграрного сектору та відслідкувати особливості реформ, які на сучасному етапі проводяться в Україні стосовно реалізації цілей сталого розвитку та за Угодою про асоціацію з ЄС. Євроінтеграційні процеси у аграрному сектору допоможуть у сформуванні нових детермінантів аграрної політики України сьогодення. Розвиток аграрного сектору в подальшому повинен бути розглянутий в ширшому контексті сталого розвитку сільських територій України, орієнтованому на принципи інклюзивності та спрямований на досягнення довгострокової сталості у розвитку України та на шляху до її членства в ЄС. Отже, у середньотривалій перспективі аграрна політика України має бути зорієнтована на балансування соціальних, економічних та екологічних аспектів розвитку сільського господарства.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті визначено основні нормативно-правові акти забезпечення трансформації державної аграрної політики України після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що дозволить у подальшому зробити фокус законодавчих змін у побудові державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції. Метою статті є дослідження нормативно-правового забезпечення

аграрного сектору України для обґрунтування подальших змін у державній секторальній політиці України в умовах євроінтеграції. Проаналізовано низку базових нормативно-правових актів щодо розвитку державної аграрної політики та різних механізмів державного регулювання окремих секторів аграрного комплексу, основні з яких: Концепція розвитку сільських територій на період до 2025 р., Концепція розвитку фермерських господарств і сільськогосподарської кооперації на період 2018-2020 років, Постанови Кабінету Міністрів України «Про функціонування Державного аграрного реєстру», Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, Проєкт Концепції сільського розвитку до 2030 р., Перехідна рамкова програма ООН 2022-2023 рр., постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам та іншим виробникам сільськогосподарської продукції». Визначено принципи державної підтримки сільського господарства в Україні, ключові цілі розвитку сільських територій та сільськогосподарської діяльності, ключові вектори сталого розвитку аграрного сектору України на шляху євроінтеграції. На основі аналізу нормативної бази зроблено висновки щодо довгострокових перспектив аграрної політики України.

Ключові слова: сталий розвиток, правові акти, аграрний сектор, сільськогосподарська діяльність, євроінтеграція, державна аграрна політика, сільські території.

Author Contributions: Conceptualization, B.W.A. and L.W.F.; Writing – original draft, B.W.A. and L.W.F.; Writing – review & editing, B.W.A. and L.M.F. Author has read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable as study did not include human subjects.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Data is contained within the article.

Conflicts of Interest: The author declares no conflict of interest.

References

1. Andriushyna, K., & Chechel, A. (2022). Zemelna polityka suchasnoi derzhavy Ukrainy osoblyvosti ta vyklyky realizatsii [Land policy of the modern state of Ukraine, features and implementation challenges]. *Naukovi perspektyvy – Scientific perspectives*, 2(20), (pp. 22-32) [in Ukrainian].
2. Hadzalo, Ya.M., & Luzan, Yu.Ya. (2021). Osnovni superechnosti orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu rozvytku ahrarnoi sfery Ukrainy ta shliakhy yikh vrehuliuvannia [The main contradictions of the organizational and economic mechanism of the development of the agrarian sphere of Ukraine and the ways of their settlement]. *Ekonomika APK – Economy of agro-industrial complex*, 11, (pp. 6-22) [in Ukrainian].
3. Zhovnirchuk, Ya., & Monchak, F. (2023). Investytsiina skladova rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy v umovakh yevrointehratsii: problemy ta perspektyvy [investment component of the development of the agrarian sector of the economy of Ukraine in the conditions of European integration: problems and prospects]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional development*, 21, (pp. 810-830) [in Ukrainian].
4. Orlova, N.S., & Mirko, N.V. (2024). Instrumenty derzhavnoho rehuliuvannia ta finansovoho kontroliu spilnoi ahrarnoi polityky krain YeS [Instruments of state regulation and financial control of the common agrarian policy of the EU countries]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public administration: improvement and development*, 4. Retrieved from: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.4.4> [in Ukrainian].
5. Orlova, N., & Sidenko, Yu. (2024). Vyklyky staloho rozvytku ahrarnoho sektoru Ukrainy: stratehichni priorytety uriadu [Challenges of sustainable development of the agricultural sector of Ukraine: strategic priorities of the government]. *Publichne upravlinnia: kontseptsii, paradyhma, rozvytok, udoskonalennia – Public administration: concepts, paradigm, development, improvement*, 8, (pp. 91-97) [in Ukrainian].
6. Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku: pryiniaty 30 veresnia 2019 roku No. 722/2019 [Decree of the President of Ukraine On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030 from September 30, No 722/2019]. *president.gov.ua*.

Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825> [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy Pro derzhavnu pidtrymku silskoho hospodarstva Ukrainy: pryiniaty 24 chervnia 2004 roku No. 1877-IV [Law of Ukraine On state support for agriculture of Ukraine from June 24, 2004, No. 1877-IV]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> [in Ukrainian].

8. Zakon Ukrainy Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo funktsionuvannia Derzhavnogo aharnoho reiestru ta udoskonalennia derzhavnoi pidtrymky vyrobnykiv silskohospodarskoi produktsii: pryiniaty 5 lystopada 2020 roku No. 985-IX [Law of Ukraine amendments to some laws of Ukraine regarding the functioning of the State Agrarian Register and improvement of state support for producers of agricultural products from November 5, 2020, No. 985-IX]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-20#Text> [in Ukrainian].

9. Derzhavnyi ahraryi reiestr [State agrarian register]. (n.d.). *dar.gov.ua*. Retrieved from: <https://www.dar.gov.ua/> [in Ukrainian].

10. Zakon Ukrainy Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia: pryiniaty 1 lytnia 2014 roku No. 1555-VII [Law of Ukraine On state aid to business entities from July 1, 2014, No. 1555-VII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> [in Ukrainian].

11. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku silskykh terytorii: pryiniate 23 veresnia 2015 roku No. 995-r [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Concept for the Development of Rural Areas from September 23, 2015, No. 995-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z realizatsii Kontseptsii rozvytku silskykh terytorii: pryiniate 19 lytnia 2017 r. No. 489-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the plan of measures for the implementation of the Concept for the Development of Rural Territories from July 19, 2017, No. 489-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/489-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

13. Zakon Ukrainy Pro silskohospodarskyi perepys: pryiniaty vid 23 veresnia 2008 roku No. 575-VI [Law of Ukraine On the agricultural census from September 23, 2008, No. 575-VI]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-17#Text> [in Ukrainian].

14. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennia planu priorytetnykh dii Uriadu na 2020 rik: pryiniate 9 veresnia 2020 r. No. 1133-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Government's priority action plan for 2020 from September 9, 2020, No. 1133-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1133-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

15. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku fermerskykh hospodarstv ta silskohospodarskoi kooperatsii na 2018-2020 roky: pryiniate 13 veresnia 2017 r. No. 664-r [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Concept for the development of farms and agricultural cooperation for 2018-2020 from September 13, 2017, No. 664-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/664-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

16. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky: pryiniata 5 serpnia 2020 r. No. 695 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the State Regional Development Strategy for 2021-2027 from August 5, 2020, No. 695]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

17. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro vnesennia zmin do Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia nadannia pidtrymky fermerskym hospodarstvam ta inshym vyrobnykam silskohospodarskoi produktsii: pryiniata 15 bereznia 2024 r. No. 300 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On making changes to the Procedure for the use of funds provided in the state budget for providing support to farms and other producers of agricultural products from March 15, 2024, No. 300]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

18. Stratehiia staloho rozvytku Ukrainy 2030 [Sustainable Development Strategy of Ukraine 2030]. (n.d.). *www.undp.org*. Retrieved from: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/ua/UNDP_Strategy_v06optimized.pdf [in Ukrainian].

19. Natsionalna ekonomichna stratehiia 2030 [National Economic Strategy 2030]. (n.d.). *nes2030.org.ua*. Retrieved from: <https://nes2030.org.ua> [in Ukrainian].

20. Nazarenko, O., Bazyka, S., & Shtyrov, O. (2024). Upravlinnia zminyamy yak vazhlyva antykrizova komponenta rozvytku publichnoho upravlinnia. [Change management as an important anti-crisis component of the devel-

opment of public administration]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public Administration and Regional Development*, (24), (pp. 589-609). Retrieved from: <https://doi.org/10.34132/pard2024.24.12> [in Ukrainian].

21. Ahropromyslovyyi kompleks Ukrainy, ohliad nishi ta realii sohodennia [The agro-industrial complex of Ukraine, an overview of the niche and today's realities]. (n.d) *blog.youcontrol.market*. Retrieved from: <https://blog.youcontrol.market/aghropromislovii-komplieks-ukrayini-oghliad-nishi-ta-riealiyi-soghodiennia/> [in Ukrainian].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Ірина Згара, аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування, Маріупольського державного університету, м. Київ, Україна. E-mail: irenzgara@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0005-8645-260X>.

Iryna Zghara, PhD-student of the Department of Public Management and Administration, Mariupol State University, Kyiv, Ukraine. E-mail: irenzgara@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0005-8645-260X>.

Zghara, I. (2024). Legal ensuring the sustainable development of the agricultural sector of Ukraine under the conditions of european integration. *Public Administration and Regional Development*, 25, 798-816. <https://doi.org/10.34132/pard2024.25.04>